

Kjønns(u)balanse i klatring?

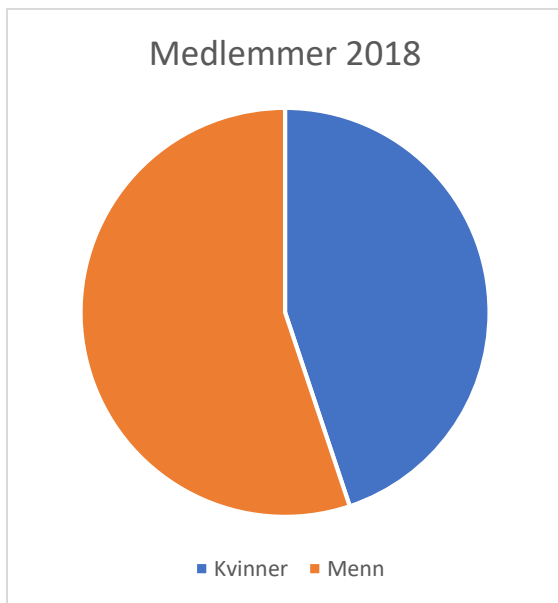

Fredag 6. mars 2020 inviterte Norges idrettsforbund (NIF) til Idrettens kvinnedag, en konferanse om likestilling i idretten i forbindelse med kvinnedagen påfølgende søndag. Det er ikke uten grunn at idrettsforbundet tar tak i dette, idrettsnorge har lenge vært dominert av menn, både i lederposisjoner, i trenerstillinger og i hvem som får mest penger. I 2017 ferdigstilte NIF et rapporteringssystem kalt «Idrettens kjønnsbarometer»ⁱ, hvor man tydelig kunne se skjevfordelingen mellom hvem som er medlemmer i idrettslagene og hvem som styrer dem. I 2017 var 40 prosent av alle medlemmene kvinner, mens bare 26 prosent av styrelederne i idrettslag, særkretser og regioner var kvinner.

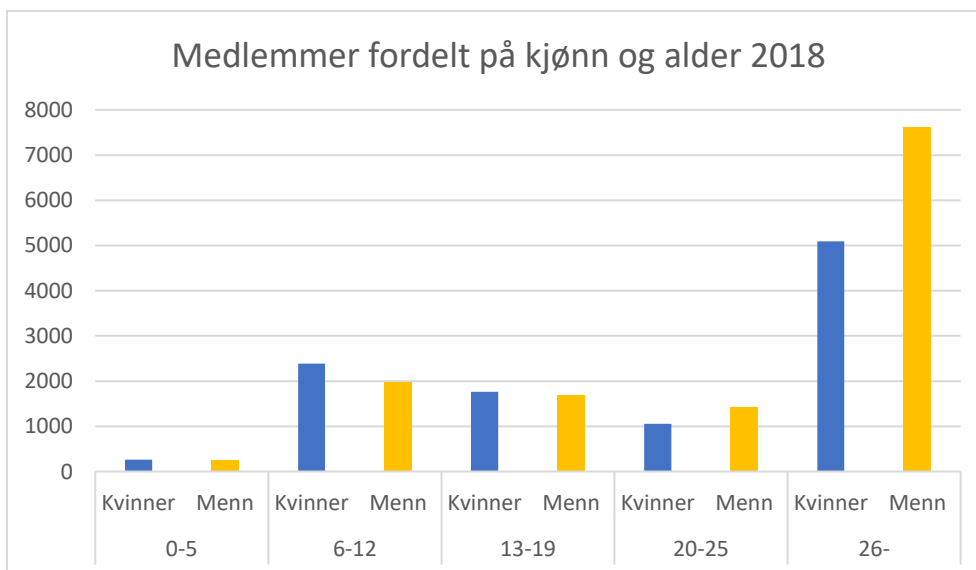
Vi har da gått gjennom det vi har av tall på kjønnsbalansen innenfor klatring for å se hvordan bildet ser ut i klatrenorge. Vi ser på hvem som er medlemmer av klatreklubber og hvem som er styreledere, og hvordan er kjønnsbalansen blant trenere og instruktører, og for de som har brattkort eller topptaukort. Det vi ser er at klatring er ganske likt med resten av idrettsnorge - det er forskjell på hvem som utøver idretten, og hvem som sitter i lederposisjoner og som står for utdanningen og treningen av klatrere.

Tallene vi har tatt utgangspunkt i er medlemstall til klatreklubber, registrering av sertifiseringer i brattkompetanse, og deltakerlister til nasjonale konkurranser og arrangementer. De fleste tallene kan man finne i NKFs statistikkrapport for 2019ⁱⁱ.

Hver tredje klubbmedlem er en voksen mann

I 2018 var 45 prosent av alle medlemmer av norske klatreklubber kvinner, og 56 prosent var menn. Denne kjønnsfordelingen var vært tilnærmet lik fra 2006, hvor det var 42 prosent kvinner og 58 prosent menn.

Når vi ser på tallene fordelt på alder kan man se at det er noe mer ulikheter. Blant barn og ungdom er det noe flere kvinner, mens i de voksne aldersgruppene er det flest menn. I 2018 utgjorde menn på 26 år og over 32 prosent av alle medlemmene i klatreklubber.

Nesten likt på topptaukort og brattkort

	Kort utstedt i 2017		Kort utstedt i 2019	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Topptaukort*	46 %	54 %	48 %	52 %
Brattkort*	46 %	54 %	49 %	51 %

*Av de 400 første, sortert på etternavn

Store mengder topptaukort og brattkort blir utstedt hvert år, i 2019 ble det utstedt nesten 10 000 sikringskort. Av disse er det nesten jevnt fordelt mellom kvinner og menn på hvor mange som tar kort, og fra 2017 til 2019 er blitt enda jevnere.

For topptaukort og brattkort har vi ingen gode tall på aldersfordeling, da en stor del av brukerne ikke har registrert fødselsdato. Vi vet altså lite om vi kan se samme skjevfordeling etter alder mellom kjønnene.

Balanse i nasjonale konkurranser?

	Kvinnelige deltakere	Mannlige deltakere
2017	44 %	56 %
2018	50 %	50 %
2019	47 %	53 %

Tabellen viser kjønnsfordeling på norgescup og norgesmesterskap i led og buldring for årene 2017 til 2019. Det er en ganske jevn fordeling av deltakere, med en svak overvekt av menn i 2017 og i 2019. Hvis vi slår sammen tallene for de tre årene, og fordeler dem på aldersgruppene - yngre og eldre junior, og senior, kan vi se noen større ulikheter:

	Kvinnelige deltakere	Mannlige deltakere
Yngre junior	60 %	40 %
Eldre junior	47 %	53 %
Senior	33 %	67 %

I yngre junior er det en overvekt av jenter, mens blant senior er det en klar overvekt av menn. Blant eldre junior er det nesten jevnt fordelt mellom gutter og jenter. Dette er et mønster vi kan kjenne igjen fra medlemstallene. Totalt er det tilnærmet likt mellom kvinner og menn, mens når vi bryter ned i aldergrupper ser vi at det er flere kvinner blant de yngre og mest menn blant de eldre.

I 2018 var det akkurat like mange kvinner som menn som deltok i led- og buldrekonkurranser til sammen. Dette året var det en av konkurransene som bare var for junior, som nok er grunnen til at det til sammen ble så jevnt.

Flest menn er instruktører og trenere - og forskjellen øker

	Kvinner		Menn	
	2017	2019	2017	2019
Klatreleder inne*	30 %	28 %	70 %	72 %
Instruktør paraklatring**	-	46 %	-	54 %
Trener 1	35 %	32 %	65 %	68 %
Trener 2	22 %	27 %	78 %	73 %
Trener 3	0 %	0 %	100 %	100 %
Totalt	30 %	27 %	70 %	73 %

*Kjønnsfordelingen for Klatreleder inne er basert på de 400 første instruktørene, sortert på etternavn.

	Kvinner		Menn	
	2017	2019	2017	2019
Klatreinstruktør 1 Sport	27 %	20 %	73 %	80 %
Klatreinstruktør 2 Sport	24 %	5 %	76 %	95 %
Klatreinstruktør 1 Lavland	11 %	23 %	89 %	77 %
Klatreinstruktør 1 Høyfjell	14 %	11 %	86 %	89 %
Klatreinstruktør 2 Høyfjell	11 %	11 %	89 %	89 %
Isklatreinstruktør	25 %	7 %	75 %	93 %
Fjellkursleder	5 %	5 %	95 %	95 %
Totalt	18 %	14 %	82 %	86 %

Det er størst andel kvinner med sertifiseringer innendørs, men for både utdanninger innendørs og utendørs har kvinneandelen gått ned fra 2017 til 2019.

Innendørs har alle utdanningene enten hatt en økning i antall kvinner, eller ingen endring. I tillegg er det kommet en ny sertifisering inn i brattkompetanse, Instruktør paraklatring, som har en tilnærmet lik kjønnsfordeling blant kvinner og menn.

Likevel ser vi at det har vært større økning blant mannlige instruktører og trenere innendørs, og kvinneandelen er dermed totalt gått ned. Trener 2 er den eneste utdanningen som så en økning i kvinneandelen fra 2017 til 2019.

Utendørs var det for 2017 totalt 64 kvinnelige instruktører, som utgjorde 18 prosent av alle instruktørene, mens antallet sank til 57 personer, 14 prosent av totalen, i 2019. Det er altså ikke bare en lavere *andel* kvinnelige instruktører, men en faktisk nedgang i *antall*. Økningen i antall instruktører utendørs har altså bare kommet av en økning i mannlige instruktører, og prosent økning blant mannlige instruktører har vært høyere enn prosent økning til sammen.

Av sertifiseringene utendørs var det bare Klatreinstruktør 1 lavland som så en økning i antall kvinner fra 2017 til 2019.

Hvem deltar på kompetanseutvikling i regi av NKF?

Norges klatreforbund gjennomfører kompetansehevende tiltak i klubb for å bidra til utvikling for klubber og sikre at trenere og instruktører har den utdanningen de trenger for å virke i klubb.

I 2019 ble det gjennomført 30 kurs og tiltak i til sammen 37 ulike klubber rundt i hele landet, med til sammen 168 deltakere. Bare 23 prosent av disse var kvinner. Utvelging av deltakere til kurs gjøres av klubben, og NKF har ikke stilt krav om kjønnsfordeling av deltakere.

De som gjennomfører de kompetansehevende tiltakene, er klubbutviklere som jobber for NKF. Per tiden er det åtte klubbutviklere, hvor bare en av dem er en kvinne. Når det har vært utlyst klubbutviklerstillinger har nesten ingen kvinner søkt, men forbundet har heller ikke jobbet aktivt for å rekruttere flere kvinner til stillingene.

Den store kompetansehelgen ble også arrangert for første gang i 2019, en hel helg satt av til kompetanseutvikling for trenere, instruktører og rutesettere. På samlingen var det 84 deltakere, hvor 39 prosent var kvinner og 61 prosent menn.

Av de som holdt foredrag og workshops var det til sammen 19 ulike personer, hvorav 8 av disse var kvinner, som utgjorde 42 prosent. Det var et bevisst valg fra tidlig i planleggingen at det skulle være jevn representasjon mellom kvinner og menn på samlingen.

Økende antall kvinnelige ledere

	Kvinnelige ledere	Mannlige ledere
2017	25 %	75 %
2018	26 %	74 %
2019	29 %	71 %

Under Idrettens kvinnedag 2020 presenterte NIF oppdaterte tall fra Kjønnsbarometeret. Kjønnsbalansen totalt blant styreledere i idretten ligger på 27,8 prosent kvinner, som er en svak oppgang fra 27 prosent i 2018. Klatreforbundet var et av de særforbundene som ble trukket frem under presentasjonen for å ha hatt særlig bra utvikling mot kjønnsbalanse blant styremedlemmene. Fra 2018 til 2019 har kvinneandelen økt fra 26 til 29 prosent.

Vi er på rett vei, men enda er det en vei å gå før styreledere speiler medlemsmassen.

Veien videre

Det vi kan se av tallene er at det er tilnærmet balanse mellom kvinner og menn blant de som driver med klatring, altså de som er medlemmer av klatreklubber, som tar sikringskort eller som deltar i nasjonale konkurranser. Likevel er det stor forskjell i hvem som sitter som ledere i klatreklubber og som er trenere og instruktører. Klatring er ikke mannsdominert i antall utøvere, men det er helt klart mannsdominert i forhold til hvem som sitter i ledelse og hvem som står for utdanningen av nye klatrere. Det er tydelig at klatreforbundet her har en vei å gå for å sikre like muligheter for kvinner og menn i klatring.

Som vi så tidligere, er det ulikheter i aldersfordelingen blant mannlige og kvinnelige medlemmer, hvor den mannlige medlemsmassen er jevnt over eldre enn den kvinnelige. I aldersgruppen 20 år og

over er 60 prosent av medlemmene menn, og 40 prosent kvinner. Det samme kunne vi se i tallene for deltakere på nasjonale konkurranser. Denne ulikheten i alder på utøvere kan forklare noe av ulikhetene blant trenere, instruktører og ledere, da det er en høyere andel av disse som er i voksen alder, men forklarer likevel ikke hele forskjellen.

Hva er grunnen til at vi ser denne skjevfordelingen i aldersgrupper? Mister vi kvinner når de går fra å være barn og ungdom til å bli voksne? Eller er det større rekruttering av voksne menn enn voksne kvinner? Er det for dårlig rekruttering av kvinner til å bli ledere, trenere og instruktører, noe som igjen kan gjøre at det er færre som ønsker å fortsette med klatring i voksen alder? Er det færre kvinner som ønsker å bli trenere, instruktører og ledere, og om det er det; *hvorfor* er det slik? Hva er det i så fall som gjør det mer aktuelt for menn enn for kvinner?

Frivillighet Norge har gjort undersøkelser blant de som jobber som frivillige i Norge, og viser at hele 71 prosent av de som er frivillige har blitt spurt av en vennⁱⁱⁱ. En undersøkelse blant idrettslag i Innlandet idrettskrets viser at kvinner i mye høyere grad enn menn trenger å bli spurt for å bli frivillig, og samtidig er det tre ganger høyere sannsynlighet for at en mann blir spurt om å ta frivillige verv^{iv}. Tallene viser en oppskrift på skjevfordeling mellom kvinner og menn i frivillige verv i idretten. Hva kan man gjøre for å snu utviklingen?

Under idrettens kvinnekongress ble flere gode tiltak presentert, blant annet satsning på mentorordning for kvinner, nettverk for kvinner og utdanningstiltak direkte rettet mot kvinner. Et poeng som ble trukket frem av flere er at valgkomiteene er sentrale i hvem som ender opp i styrene. I en rapport av Fasting og Sand fra 2017 ser man en positiv korrelasjon mellom kvinnelig leder av valgkomiteen og kjønnsbalanse i styrer i idrettslag^v.

Innlandet idrettskrets vektla også i stor grad viktigheten av at man jobber sammen og koordinert for å kunne nå likestilling i idretten. Små, lokale tiltak er ikke en dårlig idé, men om man skal klare å snu en så stor skjevfordeling som vi ser i idretten og i klatring, må det tiltak til på en større skala. Klatreforbundet må jobbe videre med hvilke tiltak vi kan gjøre for klatring, og i tillegg støtte opp under det arbeidet som gjøres på et overordnet nivå i idrettsforbundet.

ⁱ NIF - Årsrapport 2017 -

https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/4393d243d44c40d790193e7ff977765c/27_18_nif-arsrapport-2017_lr.pdf.

ⁱⁱ Statistikkrapport NKF 2019 - <https://klatring.no/statistikk-nkf>

ⁱⁱⁱ Statistikk og tall om frivillighet - <https://om.frivillig.no/hvordan-rekruttere-frivillige>

^{iv} Kunnskapsgrunnlag om likestilling i idretten i Innlandet -

<https://www.ostforsk.no/publikasjoner/kunnskapsgrunnlag-om-likestilling-i-idretten-i-innlandet/>

^v Likestilling i idretten, Fasting og Sand (2017) -

<https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/cafe6801a7674d969fae17f593bc1438/19.10.17-fasting-og-sand.pdf>